

KAINUUN
hyvinvointialue

Valmiussuunnitelma

Yleinen osa

Dokumentin nimi: Kainuun hyvinvointialueen valmiussuunnitelman yleinen osa

Versio: Versio 1,0

Luontipäivä:30.11.22

Tila:

Asiakirjan julkisuus: Julkinen

Laatineet organisaatiot: Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä,
Kainuun pelastuslaitos, Puolangan kunta

Versio	Kommentti	Laatija	Tarkastaja	Hyväksyjä
1	Hyväksytty versio			

Sisällys

1. Turvallisuuskulttuuri ja turvallisuudenhallinta Kainuun hyvinvointialueella	2
2. Hyvinvointialueen valmiussuunnittelun ja varautumisen kansallinen ohjaus	5
2.1 Lainsäädäntö ja ohjeet hallinnonaloittain	6
3. Varautumisen ja valmiussuunnittelun tarkoitus sekä tavoitteet	7
3.1 Varautuminen ja valmiussuunnittelu ennaltaehkäisevänä toimintana	7
3.2 Elintärkeiden toimintojen ja palveluiden turvaaminen; jatkuvuudenhallinta	8
3.3 Häiriötilanteen hallinnan ja johtamisen edellytysten turvaaminen	9
3.4 Varautumisveloitteet ostopalveluissa ja sopimusperusteisessa palveluntuotannossa	9
3.5 Konzernin materiaallinen varautuminen	10
3.6 Varautumiskoulutus ja harjoitukset	10
3.7 Häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumiseen liittyvät kustannukset ja hankinnat	11
4. Valmiussuunnitelmien ja toimenpiteiden yhteensovittaminen	11
4.1 Alueellisen varautumisen, valmiussuunnitelmien ja varautumistoimenpiteiden yhteensovittaminen Kainuun hyvinvointialueella	11
4.2 Kainuun hyvinvointialueen tuki Kainuun kuntien varautumiselle	12
4.3 Tilannekuvan muodostuminen (kansallinen, YTA-alue, alueellinen)	12
5. Varautumisen seuranta, raportointi ja kehittäminen	12
6. Varautumisen kehittämisen vastuut ja vastuuhenkilöt	13
7. Viestintä	13
Määritelmät	16

1. Turvallisuuskulttuuri ja turvallisuudenhallinta Kainuun hyvinvointialueella

Turvallisuuskulttuurilla tarkoitetaan organisaation kykyä ja tahtoa ymmärtää, millaista on turvallinen toiminta, millaisia vaaroja organisaation toimintaan liittyy ja miten niitä voidaan ehkäistä. Turvallisuuskulttuuri on myös organisaation kykyä ja tahtoa toimia turvallisesti, ehkäistä vaarojen toteutumista ja edistää turvallisuutta.

Turvallisuuskulttuuriin kuuluu läheisesti turvallisuuden hallinta, jossa on kysymys organisaation kokonaisvaltaisesta ja suunnitelmallisesta turvallisuuden varmistamisesta ja sen jatkuvasta parantamisesta. Turvallisuuskulttuurissa yhdistyvät menetelmien ja toimintatapojen sekä ihmisten johtaminen. Turvallisuuden hallinta kattaa sekä etukäteiset varautumistoiminnot että häiriötilanteiden hallinnan.

Kokonaisturvallisuus on tila, jossa yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuviin ja kansalliseen riskinarvioon sisältyviin riskeihin on riittävässä määrin varauduttu. Turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon (2012) mukaan suomalaisen yhteiskunnan varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden periaatteella. Tämä tarkoittaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana. Valtioneuvoston periaatepäätöksen (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia, 2017) mukaan kokonaisturvallisuus on aiemmista määritelmistään kehittynyt ensisijaisesti yhteistoimintamalliksi, jossa toimijat jakavat ja analysoivat turvallisuutta koskevaa tietoa sekä suunnittelevat, harjoittelevat ja toimivat yhdessä. Yhteistyön perustana ovat lakisääteiset tehtävät, yhteistyösopimukset ja Yhteiskunnan turvallisuusstrategia.

Kokonaisturvallisuuden yhteisen päämäärän näkökulmasta tarkasteltuna hyvinvointialueet vastaavat hyvinvointialue- ja järjestämislakien nojalla toimialojensa osalta merkittävästä osasta yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja sekä niihin kohdistuviin uhkiin ja riskeihin varautumisesta. Hyvinvointialueiden elintärkeisiin toimintoihin liittyviä kokonaisuuksia ovat:

- johtaminen
- väestön toimintakyky ja palvelut
- sisäinen turvallisuus
- talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus
- henkinen kriisinkestävyys
- välillisesti puolustuskyky (väestön turvallisuuden ja hyvinvoinnin osalta)

Turvallisuuskulttuuri liittyy parhaimmillaan kiinteänä osana normaaliin organisaation toimintaan. Kainuun hyvinvointialueen johdon, henkilöstön ja luottamushenkilöiden asenteet sekä ymmärrys ja tahto toimia turvallisesti ovat perustana hyvinvointialueen organisaatiossa tehtävälle turvallisuustyölle. Onnistuneen turvallisuuskulttuurin luomisen lähtökohtana on, että

turvallisuusnäkökohdat otetaan säännönmukaisesti huomioon Kainuun hyvinvointialueen päätöksenteossa, palvelutoiminnan järjestämisessä ja tuottamisessa.

Sosiaali- ja terveysalalla laadunhallintaa ja potilasturvallisuutta edistävät menetelmät ja käytännöt tarkoittavat yksityiskohtaisia laadun ja potilasturvallisuuden edistämiseen liittyviä toimintaohjeita ja menettelytapoja, jotka koskevat koko organisaatiota tai erillisiä työyksiköitä. Niiden laatimisesta ja ylläpidosta vastaavat yksiköiden esimiehet ja vastuhenkilöt sekä potilasturvallisuustyöryhmä.

Turvallisuustilanteen muuttuessa hyvinvointialueen organisaation tulee ketterästi pystyä reagoimaan muuttuneeseen tilanteeseen ja toimia ennalta valmisteltujen riskiarvion perustuvien suunnitelmien mukaisesti.

Kainuun hyvinvointialueen hallintosäännössä (2022) varautumisen, valmiussuunnittelun ja kokonaisturvallisuuden näkökulma nousee esille läpileikkaavana. Varautumisen ja valmiussuunnittelun vastuut Kainuun hyvinvointialueella on esitetty seuraavassa taulukossa.

Aluevaltuusto	- päättää kokonaisturvallisuuden, varautumisen ja valmiussuunnittelun periaatteista
Aluehallitus	- päättää kokonaisturvallisuuden, varautumisen ja valmiussuunnittelun järjestämisen käytännön toteutuksesta aluevaltuuston päättämien periaatteiden mukaisesti - vastaa hyvinvointikonsernin kokonaisturvallisuudesta ja varautumisesta yhteistyössä alueen kuntien, elinkeinoelämän ja järjestöjen kanssa - valvoo, että turvallisuus- ja varautumisjärjestelyt toimeenpannaan ohjeistuksen mukaisesti - antaa osana sisäisen valvonnan raportointia sekä toimintakertomuksessa tiedot turvallisuus- ja varautumisjärjestelyistä, keskeisistä johtopäätöksistä sekä myös selvityksen merkittävimmistä

Laadittu

[00.00.0000]

Laatija(t)
Sukunimi, Etunimi

	turvallisuuteen ja varautumiseen liittyvistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä - nimeää kokonaisturvallisuudesta vastaavan viranhaltijan - valitsee toimikaudekseen aluehallituksen alaisen turvallisuusjaoston
Turvallisuusjaosto	- valmistelee ja toimeenpanee ne turvallisuutta, varautumista ja pelastustoimea koskevat asiat, jotka hallitus on määrännyt sen valmisteltavaksi ja toimeenpantaviksi
Hyvinvointialuejohtaja	- vastaa hyvinvointialueen toiminnasta sekä johtaa ja kehittää toimintaa aluehallituksen alaisuudessa - vastaa, että sisäinen valvonta, riskienhallinta ja varautuminen on asianmukaisesti järjestetty
Toimialuejohtajat	- vastaavat toimialueensa toiminnasta ja taloudesta sekä johtavat ja kehittävät toimintaa aluehallituksen/jaoston ja hyvinvointialuejohtajan alaisuudessa - vastaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan (mukaan lukien omavalvonta), varautumisen, lainmukaisuuden sekä sopimushallinnan toteutumisen toimeenpanosta ja tuloksellisuudesta toimialueellaan - ohjeistavat alaisiaan toimintayksiköitä - raportoivat aluehallituksen antamien ohjeiden mukaisesti
Palvelualue- ja palveluyksikköpäälliköt	- vastaavat kukin osaltaan riskien tunnistamisesta, arvioinnista, riskienhallinnan toimenpiteiden

Postiosoite
Kainuun hyvinvointialue
PL 400, 87070 Kainuu

Puhelin
08 61561
(vaihde)

Verkkolaskutusosoite
Kainuun hyvinvointialue,
0037322133187000

Pankki
Danske FI30 8189 9710 0370 59
BIC: DABAFIHH

Internet
<https://kainuunhyvinvointialue.fi>

Sähköposti
kirjaamo.hyvinvointialue@kainuu.fi

Verkkolaskuoperaattori,
-tunnus CGI 003703575029

Y-tunnus
3221331-8

	(mm. varautuminen) toteutuksesta ja toimivuudesta - raportoivat aluehallituksen antamien ohjeiden mukaisesti
Kokonaisturvallisuudesta vastaava viranhaltija	- vastaa kokonaisturvallisuuden hallinnan tehtävistä ja toimeenpanosta sekä raportoi aluevaltuustolle - koordinoi varautumiseen ja valmiussuunnitteluun sisältyvien tehtävien ja toimeenpanon yhteensovittamista sekä raportoi turvallisuusjaostolle, aluehallitukselle ja aluevaltuustolle
Esihenkilöt	- vastaavat kukin osaltaan riskien tunnistamisesta, arvioinnista, riskienhallinnan toimenpiteiden (mm. varautuminen) toteutuksesta ja toimivuudesta omien yksiköidensä osalta hyvinvointialueen periaatteiden, sopimusten, konserniohjeiden sekä linjattujen käytäntöjen mukaisesti
Henkilöstö	- noudattaa varautumiseen, valmiuteen ja riskienhallintaan liittyviä organisaation ohjeita, sopimuksia sekä käytäntöjä

Taulukko 1. Varautumisen ja valmiussuunnittelun vastuut hyvinvointialueella.

2. Hyvinvointialueen valmiussuunnittelun ja varautumisen kansallinen ohjaus

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021) säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja hyvinvointialueiden varautumisesta häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Lain nojalla annetussa asetuksessa on säädetty valmiussuunnittelun periaatteista, ohjauksesta, tilannekuvan muodostamisesta, valmiuden ja varautumisen yhteensovittamisesta alueiden muiden viranomaisten kanssa. Hyvinvointialueen tulee antaa ohjausta ja edellyttää suunnitelmia myös yksityisiltä palveluntuottajilta varautumisen osalta. Järjestämislain sisältämät säädökset on yhteen sovitettu jatkumoksi terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain nykyisten säännösten kanssa.

Turvallisuuden, varautumisen ja valmiussuunnittelun suhdetta toisiinsa voidaan tarkastella viitekehyksessä, jossa turvallisuus on hyvinvointialueen tavoitetila ja uhat ja riskit ovat hallittavissa. Turvallisuutta kohden päästään kokoamalla riittävä varautumisen ja valmiussuunnittelun tueksi tarvittava tietopohja sekä hyödyntämällä tietoa suunnittelun ja suunnitelmien toimeenpanon tukena.

Yliopistollista sairaalaa ylläpitävä hyvinvointialue ohjaa erityisvastuualueellaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden valmiussuunnittelua. Viiden alueen mallilla turvataan valmiussuunnittelun ja tilannekuvan luomisen yhtenäisyys sekä alueellinen ja paikallinen kyvykyys häiriötilanteiden ennakoinnissa ja niihin vastaamisessa. Toimintamalli koskee julkisen sektorin järjestämää sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja siinä on huomioitava erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon muodostama kokonaisuus. Lisäksi on huomioitava yhteistyö pelastustoimen ja ympäristöterveydenhuollon kanssa.

2.1 Lainsäädäntö ja ohjeet

Hyvinvointialue on julkisoikeudellinen yhteisö, joka vastaa sille erikseen lailla säädettyjen tehtävien hoitamisesta. Hyvinvointialueen on valmiussuunnitelmin ja normaaliolojen häiriötilanteissa tai poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muihin toimenpitein huolehdittava siitä, että sen toiminta jatkuu mahdollisimman häiriöttömästi normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. (Laki hyvinvointialueesta 611/2021)

Varautumisen ja valmiussuunnittelun velvoite voi syntyä myös sopimusperusteisesti. Hyvinvointialueen on varautumisessaan varmistettava palvelujen jatkuvuuden turvaaminen myös silloin, kun palveluja toteutetaan hankkimalla niitä yksityisiltä palveluntuottajilta.

Lainsäädännön lisäksi hyvinvointialueiden varautumista ja valmiussuunnittelua ohjaavat kansallinen turvallisuusstrategia sekä hallinnonalakohtaiset strategiset linjaukset.

Uudet säädökset sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen valmiussuunnittelun ja tilannekuvan luomisen yhtenäistämistä tulivat voimaan 1.3.2021.

- Laki terveydenhuoltolain muuttamisesta [135/2021](https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210135)
<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210135>
- Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta [136/2021](https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210136)
<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210136>

Säädösten toimeenpanon alueellinen valmisteluvastuu on viiden yliopistollista sairaalaa ylläpitävän sairaanhoitopiirin ja niiden keskuskaupunkien sosiaali- ja terveydenhuollon johtavilla viranomaisilla.

Muita keskeisiä valmiussuunnittelua ohjaavia säädöksiä ja ohjeistuksia ovat mm:

Postiosoite
Kainuun hyvinvointialue
PL 400, 87070 Kainuu

Puhelin
08 61561
(vaihde)

Verkkolaskutusosoite
Kainuun hyvinvointialue,
0037322133187000

Pankki
Danske FI30 8189 9710 0370 59
BIC: DABAFIHH

Internet
<https://kainuunhyvinvointialue.fi>

Sähköposti
kirjaamo.hyvinvointialue@kainuu.fi

Verkkolaskuoperaattori,
-tunnus CGI 003703575029

Y-tunnus
3221331-8

- Valmiuslaki (1552 / 2011) [Valmiuslaki 1552/2011 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)
- Pelastuslaki (379 / 2011) [Pelastuslaki 379/2011 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)
- Terveydensuojelulaki (763 / 1994) [Terveydensuojelulaki 763/1994 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)
- Tartuntatautilaki (1227 / 2016) [1227/2016 - Säädosmuutosten hakemisto - FINLEX®](#)
- Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017 [YTS 2017 suomi.pdf \(turvallisuuskomitea.fi\)](#)

- Hyvinvointialueen varautuminen: Valmistelun ja yhteistyön sisältöjä, Kuntaliitto, 2022 [Hyvinvointialueen varautuminen: valmistelun ja yhteistyön sisältöjä | Kuntaliitto.fi](#)
- Evakuointikeskuksen perustaminen. Ohje sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille ([STM Julkaisuja 2015:1](#))
- Ympäristöterveydenhuollon erityistilanteet ([STM 2014:21](#))
- Sopimusperusteinen varautuminen. Ohje sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161629>
- Varautuminen hankinnoissa 2022 <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2178-varautuminen-hankinnoissa>

Pelastustoimen varautuminen perustuu pelastuslakiin (379/2011), pelastusasetukseen (407/2011) ja Sisäministeriön asetukseen pelastustoimen suunnitelmista (1363/2018). Myös valmiuslaki (1552/2011) ja puolustustilalaki (1083/1991) ohjaavat pelastuslaitoksen varautumista.

Lakien lisäksi valtioneuvoston päätökset ja ministeriöiden ohjeet ohjaavat varautumista. Varautumista ohjaavia päätöksiä ja ohjeita ovat mm.

- Sisäministeriön ohje Valmiussuunnittelu pelastuslaitoksissa (SM 2007)
- Suomen kansallinen riskinarvio
- Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko
- Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta
- Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje (SM)
- Maa- ja metsätalousministeriön patoturvallisuusohjeet
- Säteilyturvakeskuksen säteilyvalvontaa ja toimintaa säteilyonnettomuuksissa koskevat ohjeet
- Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018)

3. Varautumisen ja valmiussuunnittelun tarkoitus sekä toteuttaminen

3.1 Varautuminen ja valmiussuunnittelu ennaltaehkäisevänä toimintana

Normaaliajan häiriötilanteisiin varautuminen on osa kokonaisturvallisuutta, toiminnan johtamista ja riskienhallintaa. Häiriötilanteisiin laaditut ohjeet ja toimintamallit pohjautuvat normaalitilanteen johtamisjärjestelmään, joita häiriötilanteessa muutetaan mahdollisimman vähän.

Kainuun hyvinvointialueen varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin perustuu ennakolta tehtyihin valmiussuunnitelmiin, jotka on tallennettu selainpohjaiseen järjestelmään (www.valsu.fi). Valmiussuunnitelman yleinen osa on nähtävissä myös julkisesti. Valmiussuunnitelmat perustuvat kansallisesti tunnistettuihin riskeihin sekä alueellisessa riskiarviossa tunnistettuihin alueellisesti merkittävimpiin riskeihin, jotka tulee ottaa huomioon hyvinvointialueen päätöksenteossa, palvelutoiminnan järjestämisessä ja tuottamisessa.

3.2 Elintärkeiden toimintojen ja palveluiden turvaaminen; jatkuvuudenhallinta

Varautuminen on toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Osana organisaation varautumista ja jatkuvuudenhallintaa määritellään kriittiset toiminnot. Kriittisten toimintojen häiriöttömyys tulee turvata, tunnistaa toiminnan uhkat ja arvioida niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa. Lisäksi organisaation on luotava toimintatapa vakavien häiriötilanteiden hallinnalle.

Jatkuvuudenhallinnan yksi tärkeimmistä tavoitteista on suojella organisaatiota säilyttämällä toimintakyky ja samaan aikaan minimoida häiriötilanteiden negatiiviset vaikutukset. Varautumisen ja jatkuvuudenhallinnan yhteisenä tavoitteena on saavuttaa valmius, jolla organisaatio kykenee ehkäisemään uhkia sekä reagoimaan tarkoituksenmukaisesti ja tehokkaasti uhkatilanteisiin, joita sen toiminnassa ja toimintaympäristössä esiintyy.

Organisaation on suunniteltava varautumista kahdesta näkökulmasta. Organisaation on varmistettava omien palveluiden ja tehtävien jatkuvuus kaikissa tilanteissa mahdollisimman hyvin (jatkuvuudenhallinta). Toiseksi organisaation on varauduttava yhdessä tunnistettuihin eri uhkamalleihin sekä poikkeuksellisiin tapahtumiin ja häiriöihin, joiden hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa ja tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää. (STM 2019:10)

Kainuun hyvinvointialueen organisaatio on määritellyt varautumisen ja valmiuden periaatteet sekä miten ne linkittyvät organisaation strategiaan ja keskeisiin tavoitteisiin. Hyvinvointialueen organisaatiossa on määritetty varautumisen vastuut, roolit ja merkityksensä toimialan palvelu- tai tuotantoketjussa. Varautumisesta häiriötilanteisiin ja toiminnan jatkuvuudenhallinnasta vastaa organisaation johto. Johdon tukena varautumis- ja turvallisuusasioita ohjaavat, koordinoivat, neuvovat ja toteuttavat nimetyt turvallisuuden, valmiuden ja varautumisen asiantuntijat sekä toimialueiden esihenkilöt.

3.3 Häiriötilanteen hallinnan ja johtamisen edellytysten turvaaminen

Yhteiskunnan varautumisen vastuujako ja tehtävät perustuvat lainsäädäntöön ja varautumisesta huolehtiminen on osa kaikkien toimijoiden päivittäistä toimintaa. Varautumalla normaaliolojen häiriötilanteisiin ja mahdolliseen poikkeusolojen tilanteeseen yhteiskunnan toimijat varmistavat toimintakykynsä sekä normaalien että mahdollisesti uusien, tavanomaisesta poikkeavien tehtäviensä hoitamiseen kaikissa tilanteissa.

Johtosuhteet, organisaatiot ja vastuujako säilytetään normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa mahdollisimman muuttumattomina kaikissa tilanteissa. Häiriötilanteessa toimintaa johtavat vastuulliset ja toimivaltaiset viranomaiset tai muut siihen lainsäädännössä velvoitetut turvallisuustoimijat omien tehtäviensä ja toimivaltansa mukaisesti.

Kainuun hyvinvointialueen häiriötilanteen johtaminen perustuu Kainuun hyvinvointialueen hallintosäännössä määriteltyihin päivittäisen palveluorganisaation esihenkilörakenteeseen, asiantuntijoihin ja johtosuhteisiin. Hallintosäännössä annetaan määräykset hallinnon ja toiminnan järjestämiseen liittyvistä asioista sekä määritellään hyvinvointialueen toimielin- ja viranhaltijarakenne sekä niiden väliset toimivalta- ja vastuusuhteet.

Vakavassa häiriötilanteessa päivittäiseen johtamisjärjestelmään ei lähtökohtaisesti tehdä muutoksia. Häiriötilanteen johtamisrakenne muodostetaan kyseiseen tilanteeseen tarkoituksenmukaisen kokoonpanon mukaisesti hyvinvointialuejohtajan päätöksellä.

3.4 Varautumisvelvoitteet ostopalveluissa ja sopimusperusteisessa palveluntuotannossa

Lainsäädäntö edellyttää, että viranomaiset varautuvat valmiussuunnitelmilla sekä muilla toimenpiteillä normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Hyvinvointialueen palvelujärjestelmässä tämä tarkoittaa myös sitä, että mikäli palvelut ostetaan yksityiseltä palveluntuottajalta, tulee varautumisesta ja palveluiden jatkuvuuden hallinnasta sopia palvelua hankittaessa.

Palveluntuottajalla on velvollisuus palvelun tuottamiseen myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Palveluntuottajan on noudatettava varautumisesta ja toiminnan jatkuvuuden turvaamisesta kulloinkin voimassa olevaa lainsäädäntöä ja viranomaisohjeita kuten sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille annettua ohjetta Valmius ja jatkuvuudenhallintasuunnitelma (STM julkaisu 2019:10). Palveluntuottaja on velvollinen varautumiseen, palveluiden jatkuvuuden suunnitteluun ja valmiussuunnitteluun siten, että palvelu on mahdollisimman toimintavarmaa. Palveluntuottajan on otettava varautumisesta huomioon asiakaskunnan haavoittuvuus.

Palveluntuottaja on velvollinen toimittamaan tilaajalle toimintaansa koskevat valmius- ja jatkuvuussuunnitelman. Palveluntuottajalla on velvollisuus tehdä tarvittavat korjaukset, täydennykset ja tarkennukset palvelua koskevaan valmius- ja

jatkuvuudenhallintasuunnitelmaansa, mikäli tilaaja tätä kirjallisesti vaatii. Korjaukset on tehtävä kuukauden kuluessa tilaajan vaatimuksesta ja korjaukset on hyväksyttävä tilaajalla ennen niiden käyttöönottoa.

3.5 Materiaalinen varautuminen

Terveydenhuollon huoltovarmuus perustuu kansainvälisiin lääke-, hoitotarvike- ja lääkintälaitemarkkinoihin. Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi ja kehittää yhteistyössä huoltovarmuusorganisaation kanssa tärkeimpien lääkkeiden, mukaan lukien eläinlääkkeiden, ja terveydenhuollon laitteiden ja tarvikkeiden velvoite- ja varmuusvarastointia sekä säilytystä vakavien häiriötilanteiden, tartuntatautien ja poikkeusolojen varalta.

Velvoitevarastointilainsäädännön tarkoituksena on turvata lääkkeiden saatavuus ja käyttömahdollisuudet tilanteissa, joissa lääkkeiden tavanomainen saatavuus maahamme on vaikeutunut tai estynyt lääkkeiden toimituskatkosten, vakavan kriisin tai muun näihin verrattavan syyn takia. Lakia velvoitevarastoinnista (979/2008) sovelletaan lääketehdäisiin, lääkevalmisteiden maahantuojaan, terveydenhuollon toimintayksiköihin ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen.

Valtioneuvoston asetus lääkkeiden velvoitevarastoinnista määrittelee ne lääkeaineet, joita varastointivelvollisuus koskee, antaa tarkempia määräyksiä muun muassa varastointivelvoitteen järjestämisestä eräissä erityistilanteissa, määrittelee perusteet, joilla erityistapauksissa voidaan vapautua varastointivelvoitteesta sekä säätää korvausten maksamisesta ja valvonnasta. Velvoitevarastointiasetuksella tarkoitetaan lääkkeiden velvoitevarastoinnista annettua valtioneuvoston asetusta (1114/2008) sekä valtioneuvoston asetuksia (308/2012) ja (1106/2015), joilla on muutettu alkuperäisen valtioneuvoston asetuksen 1–3 §:iä. Fimea vahvistaa tarvittaessa nimikkeittäin ne valmisteet, jotka kuuluvat velvoitevarastoinnin piiriin.

3.6 Varautumiskoulutus ja harjoitukset

Varautumiskoulutuksilla ja harjoituksilla turvataan hyvinvointialueen toiminta normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Hyvinvointialueen henkilökunnan toimintavalmiutta ja osaamista valmiuteen ja varautumiseen liittyen ylläpidetään osana jatkuvaa ammatillista täydennyskoulutusta sekä monialaisten valmiusharjoitusten avulla. Koulutusta ja harjoituksia järjestetään eri toimijoiden yhteistyönä ja toteuttamana, jolloin se voidaan pitää laadullisesti ja sisällöllisesti yhdenmukaisena ja yhteistyötä edistävänä.

Valmiuskoulutuksen ja harjoitusten painopistealueet perustuvat alueelliseen riskiarvioon. Keskeisiä koulutusaiheita ovat mm. valmiussuunnittelun kehittäminen ja ylläpito, viestintä, kyberturvallisuus, väestönsuojelu, säteilyonnettomuudet, kemikaalionnettomuudet, terroristinen isku, laajamittainen maahantulo, infektioiden torjunta ja pandemiaan varautuminen, palosuojelu, poistumisturvallisuus, yhteistyö puolustusvoimien ym. viranomaisten kanssa, lääkinnällinen

pelastustoimi, henkinen ensiapu sekä valmiusharjoitusten toteutuksen suunnittelu ja harjoitusten järjestäminen.

Hyvinvointialueen valmiudesta ja varautumisesta vastaavat viranhaltijat koordinoivat ja seuraavat valmiuskoulutusten ja harjoitusten toteutumista.

Valmius-/varautumiskoulutusta järjestävät mm. sosiaali- ja terveysministeriö, sisäministeriö, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto (PSAVI), Pelastusopisto, Säteilyturvakeskus ja Suomen Punainen Risti.

Tehostetussa ja täysvalmiudessa suunnitellaan ja toteutetaan myös pitkään työstä poissaolleiden ja kouluttamattomien työvelvoitusten perehdyttäminen ja kouluttaminen sekä järjestetään henkilökunnalle pikakoulutusta astetta vaativampiin tehtäviin.

Puolustusvoimiin poikkeusoloissa sijoitettua hyvinvointialueen henkilöstöä koulutetaan ensisijaisesti reservin kertausharjoituksissa.

3.7 Häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumiseen liittyvät kustannukset ja hankinnat

Hyvinvointialueen varautumisessa on huomioitava erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon riippuvaisuus erilaisista tukipalveluista ja toimivasta infrastruktuurista (esim. sähkönsaanti, jätehuolto). Sosiaali- ja terveydenhuolto on riippuvainen hoitotarvikkeista, laitteista ja lääkkeistä, joten varautumisessa on huomioitava riittävä materiaallinen ja lääkehuollollinen varautuminen normaalissa hyvinvointialueen toiminnan ja talouden suunnittelussa. Lisäksi tarvitaan edellä mainittuun varautumiseen liittyvää yhteistyötä yhteistyöalueilla (YTA).

Normaaliolojen häiriötilanteiden tai poikkeusolojen hoitamisesta voi syntyä suuria kustannuksia organisaatioille.

4. Valmiussuunnitelmien ja toimenpiteiden yhteensovittaminen

4.1 Alueellisen varautumisen, valmiussuunnitelmien ja varautumistoimenpiteiden yhteensovittaminen Kainuun hyvinvointialueella

Viranomaisten yleisestä varautumisvelvoitteesta säädetään valmiuslain (1552/2011) 12 §:ssä Säännöksen mukaan mm. kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa.

Kainuun hyvinvointialue osallistuu aktiivisesti Kainuun maakunnan alueen turvallisuustyöhön ja pyrkii tasavertaisen kumppanuussuhteen myötävaikutuksella huomioimaan olemassa olevat

yhteistyömallit ja hyvät käytännöt alueelliseen ja paikalliseen yhteistyöhön niin, että vältetään päällekkäinen toiminta ja varmistetaan yhtenäinen laatu. Tämä periaate ohjaa myös laadittavien valmiussuunnitelmien yhteensovittamista ja niihin liittyvää yhteistyötä.

4.2 Kainuun hyvinvointialueen tuki Kainuun kuntien varautumiselle

Julkisilla toimijoilla on erityinen vastuu sekä yhteisen tilannekuvan rakentamisessa ja ylläpitämisessä että varautumisen suunnittelussa ja yhteensovittamisessa. Julkiseen vastuuseen kuuluu myös tarvittavien muiden toimijoiden kytkeminen varautumiseen. Kainuun hyvinvointialueella on keskeinen rooli tilannekuvan valmistelussa. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastuslaitoksen laajat varautumistehtävät kytketään kuntien varautumiseen. Hyvinvointialue antaa kaiken tarvittavan tuen kunnille tilannekuvan ja varautumisen liittyen.

4.3 Tilannekuvan muodostuminen (kansallinen, YTA-alue, alueellinen)

Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksen tehtävänä on yhteistyöalueellaan koota ja analysoida tietoa sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteista ja niiden uhkista sekä muodostaa ja ylläpitää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän valmiutta kuvaavaa tilannekuvaa, joka sisältää tiedot palvelujärjestelmän toiminnasta ja kuormituksesta, henkilöstö- ja materiaaliresursseista ja tukipalveluiden toiminnasta. Kainuun hyvinvointialue kokoaa ja analysoi oman alueensa tilannekuvaa valmiuskeskuksen kanssa tiiviissä yhteistyössä.

Terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain säädökset sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen valmiussuunnittelun ja tilannekuvan luomisen yhtenäistämistä tulivat voimaan 1.3.2021. Kyseisten säädösten toimeenpanolla turvataan sosiaali- ja terveydenhuollon kyvykyys vastata häiriötilanteisiin murrosvaiheessa siirryttäessä hyvinvointialueiden rakenteeseen.

Kainuun pelastuslaitoksen tilannekeskus ylläpitää pelastustoimen tilannekuvaa ympärivuorokautisesti. Päivystävä palomestari seuraa aktiivisesti Kainuun maakunnan toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia.

Tilannekeskuksen tehtäviä ovat pelastustoimintaa palvelevan tilannekuvan ylläpito yleisestä turvallisuustilanteesta, pelastustoiminnan johto- ja tukitoiminnot, häiriötilanteisiin varautuminen etupainotteisesti, pelastustoiminnan onnettomuus- ja vaaratiedottaminen, Kainuun kuntien valmiustoiminnan sekä onnettomuus- ja häiriötilanteiden tukeminen sekä viranomaisyhteistyö.

5. Varautumisen seuranta, raportointi ja kehittäminen

Varautumisen tasoa seurataan itsearviointin, vertaisarviointin, mahdollisten yhteisten prosessiauditointien sekä harjoitusten kautta. Seurannasta kootaan raportit, jotka kytketään

varautumisen kehittämissuunnitelmiin ja konkreettisiin toimenpiteisiin. Varautumisen arvioinnin ja kehittämisen vastuut määritellään selkeästi ja kytketään säännölliseen raportointiin toimielimessä osana talouden ja toiminnan vuosikelloa.

6. Varautumisen kehittämisen vastuut ja vastuuhenkilöt

Varautumisen tarkemmat vastuut ja vastuuhenkilöt määritellään erikseen tarkemmissa suunnitelmissa. Tarkemmissa suunnitelmissa määritellään se, kenelle raportoidaan ja tarkempi raportoinnin tiheys.

7. Viestintä

Hyvinvointialueen viestintää koskevista velvoitteista on säädetty lailla (Laki hyvinvointialueesta 611/2021), jonka mukaan toiminnasta tulee viestiä avoimesti, ennakoivasti, osallistavasti ja saavutettavasti. Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) säätelee puolestaan viranomaistoiminnan asiakirjajulkisuutta.

Hyvinvointialueen viestintästrategiassa määritellään viestinnän tavoitteet ja ydintehtävät organisaation strategian tukemiseksi. Viestintästrategia päivitetään valtuustokausittain. Strategiaa täydentävät muut viestinnän suunnitelmat ja ohjeet kuten kriisiviestintä- ja valmiussuunnitelmat sekä sosiaalisen median ohjeistukset. Strategian toimeenpanoa täsmäntävät vuosittaiset viestintäsuunnitelmat.

Kaikissa olosuhteissa keskeisenä periaatteena on, että viestintä seuraa johtamista. Tämän mukaisesti viestinnän tulee olla organisaation johdon välittömässä alaisuudessa ja resursoitu asianmukaisesti tehtäviensä hoitamiseksi.

Viestinnän toimintaympäristö

Viestintäympäristön yleiset muutokset koskettavat myös hyvinvointialueita. Tiedon välitys on sirpaloitunut ammattitiedonvälityksen, sosiaalisen median ja verkkoviestinnän muodostamaksi monimutkaiseksi kokonaisuudeksi. Leimallista tälle on nopeus sekä viime vuosina yhä kiihtynyt keskustelukulttuurin aggressiivisuus. Viestintäympäristö sisältää myös runsaasti epävarmuutta, väärää tietoa ja myös tarkoituksellista manipulointia.

Järjestelmällisen ja strategisen informaatiovaikuttamisen voi aluetasolla katsoa olevan varsin vähäistä, mutta sijaan väärän tiedon (disinformaation) tarkoituksellinen levittäminen eri motiiveilla on lisääntynyt. Tähän yhdistettynä virheellisen tiedon tahatonkin jakaminen (misinformaatio) lisää viestinnän haasteita.

Hyvinvointialueen viranomaisviestinnän tulee perustua ehdottomaan luotettavuuteen ja korkeaan valmiuteen kaikissa tilanteissa. Erityisesti kriisitilanteissa kansalaisilla ja eri toimijoilla

on suuri tiedon tarve. Tästä johtuen viranomaisten on kyettävä välittämään nopeasti luotettavaa tietoa, joka vähentää epävarmuutta ja auttaa tilanteen hallinnassa.

Valmius ja ennakointi

Hyvinvointialueen viestintäyksikkö ylläpitää viestintävalmiutta. Normaalioloissa tämä tarkoittaa virka-aikaista työskentelyä, jota tarvittaessa vahvistetaan varallaolomenettelyllä. Viestinnän henkilöstön hälytysmenettely on kuvattu osana valmiussuunnitelmaa.

Ennakoiminen on sekä jatkuvuuden turvaamiseen että yleisesti ongelmatilanteiden ehkäisemiseen liittyvä tehtävä. Mikäli viestintä pystyy ennakoimaan tilannekehitystä ja välittämään esimerkiksi toimintaohjeita, ovat seuraavat toimet usein helpompia. Vähimmäistavoitteena pyritään toimimaan siten, että viestinnässä ei jatkuvasti jouduta vain reagoimaan.

Viestintä voi tukea myös esimerkiksi yleistä turvallisuutta ja lakisääteistäkin neuvonta- ja tiedotusvelvoitetta ennakoivalla toiminnalla ja siten ehkäistä kriisitilanteita.

Kriisiviestinnän menettelyt

Kriisiviestinnän perustavoitteena on ehdottoman luotettava ja riittävän nopea, kansalaisia hallittuun varautumiseen ja toimintaan ohjaava tiedonvälitys poikkeusolojen aikana. Kriisitilanteisiin varaudutaan viestinnällisesti valmiussuunnittelulla ja harjoituksilla.

Yksi kriisiviestintään liittyvä keskeinen tehtävä on tilannekuvan ylläpitäminen. Tosiasioihin pohjautuva ja mahdollisimman reaaliaikainen tilannekuva on välttämätön sekä johtamisen että sisäisen ja ulkoisen viestinnän toteuttamiseksi. Nopeasti leviävien huhujen ja väärän tiedon vähentämiseksi viestinnän tulee olla välittömästi johtokeskuksen yhteydessä tai tilannetta johtavan viranhaltijan johdossa.

Jatkuvuuden turvaaminen liittyy sekä välittömään turvallisuuteen ja lisävahinkojen estämiseen että pidemmän aikavälin toimintaedellytysten turvaamiseen. Käytännössä nämä tarkoittavat viestinnän välityksellä tapahtuvien selkeiden toimintaohjeiden antamista ja usein tilannetta rauhoittavan viestin välittämistä. Sekä johdolle että käytännön palveluille on turvattava riittävä toimintarauha, jotta kriisi ei eskaloitu välillisistä seurauksista.

Kriisiviestinnän keinot ja niiden käyttö määritellään ja ohjeistetaan erillisessä kriisiviestintäsuunnitelmassa. Sisäisen kriisiviestinnän peruskeinoja ovat tiedottaminen puhelimitse, tekstiviesteillä, sähköposteilla ja Intranet-julkaisuilla. Tarpeen mukaan käytetään myös VIRVE-verkkoa.

Ulkoisen tiedottamisen keinovalikoimaan kuuluvat tarpeen mukaan paikalliset, alueelliset tai valtakunnalliset lehdistötiedotteet, -tilaisuudet ja tilannetiedotukset sekä ohjeet radiossa. Kriisiviestinnässä tehdään tarvittaessa tiivistä yhteistyötä kuntien, poliisin, pelastuslaitoksen ja puolustusvoimien kanssa. Viestintävastuu on pääsääntöisesti ja lähtökohtaisesti kussakin poikkeustilanteessa johtovastuussa olevan organisaation edustajilla.

Määritelmät

Henkilövaraaminen

Varausmenettely, jolla työnantaja voi varaa henkilöstönsä jäseniä kriittisiin töihin myös poikkeusoloissa. Tällöin työntekijän sodan ajan tehtävä on toimia työnantajansa palveluksessa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi.

Häiriötilanne

Uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää. (TEPA- sanastokeskus)

Jatkuvuudenhallinta

Organisaation prosessi, jolla tunnistetaan toiminnan uhkat ja arvioidaan niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa sekä luodaan toimintatapa vakavien häiriötilantilanteiden hallinnalle. (TEPA-sanastokeskus)

Kriisinsietokyky

Kyky ylläpitää toimintakykyä muuttuvissa olosuhteissa sekä valmius kohdata häiriöitä ja kriisejä sekä kyky palautua niistä. (valtioneuvoston puolustuselonteko 2017)

Pelastustoimi

Järjestelmä, jonka tarkoituksena on tärkeiden toimintojen turvaaminen, onnettomuuksien vähentäminen ja niiden seurausten rajoittaminen sekä ihmisten turvallisuuden parantaminen ja ihmisten pelastaminen onnettomuuden uhatessa tai tapahduttua. (TEPA- sanastokeskus)

Pelastustoiminnan johtaja

Yhden tai useamman pelastusmuodostelman tilanteenaikainen johtaja. (Pelastustoiminnan käsitteitä 3/2016)

Poikkeusolot

Valmiuslaissa tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö. (TEPA- sanastokeskus)

Puolustustila

Yhteiskunnan tila, joka voidaan saattaa voimaan valtiollisen itsenäisyyden turvaamiseksi ja oikeusjärjestyksen ylläpitämiseksi tilanteessa, jossa Suomeen kohdistuu sota tai sotaan rinnastettavia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen vakavasti vaikuttavia sisäisiä, väkivaltaisia levottomuuksia. (TEPA- sanastokeskus)

Resilienssi

Yksilöiden ja yhteisöjen kyky ylläpitää toimintakykyä muuttuvissa olosuhteissa sekä valmius kohdata häiriöitä ja kriisejä ja palautua niistä. (TEPA-sanastokeskus)

Riskianalyysi

Toiminta, jolla tunnistetaan riskit ja arvioidaan vahinkotapahtuman todennäköisyys sekä odotettavissa olevat vahingot. (TEPA-sanastokeskus)

Turvallisuusselvitys

Suojelupoliisin tai puolustusvoimien tekemä selvitys henkilön taustoista tai organisaation vastuuhenkilöistä, tietoturvan tasosta ja sitoumusten hoitokyvystä. (TEPA-sanastokeskus)

Varautuminen

Toiminta, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. (TEPA-sanastokeskus)

Väestön siirtäminen

Aseellisen hyökkäyksen tai sen uhkan aikana valtioneuvoston päätöksellä tapahtuva, väestön turvallisuuden kannalta välttämätön evakuointia. (TEPA-sanastokeskus)

Väestönsuojelu

Aseellisen hyökkäyksen johdosta tapahtuva toiminta, jonka tarkoituksena on siviiliväestön suojeleminen hyökkäyksen vaaroilta ja auttaminen selviytymään hyökkäyksen välittömiltä vaikutuksilta sekä välttämättömien edellytysten luominen eloonjäämiselle. (TEPA-sanastokeskus)

Yhteiskunnan elintärkeä toiminto

Toiminto, joka on välttämätön yhteiskunnan toimivuuden kannalta. Yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ovat johtaminen, kansainvälinen ja EU-toiminta, puolustuskyky, sisäinen turvallisuus, talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus, väestön toimintakyky ja palvelut sekä henkinen kriisinkestävyys. (TEPA-sanastokeskus)